

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

III/2011

ENGLISH LANGUAGE: DESCRIPTION, VARIATION AND CONTEXT

Culpeper, J. et al. (eds). (2009). *English Language: Description, Variation and Context*. Basingstoke: Palgrave Macmillan and Lancaster University.

U hvatiti se u koštac sa problemom uobličavanja monografije koja će moći da se koristi i kao osnovni udžbenik lingvistike, ali i polazna tačka za istraživanja vezana za oblast engleskog jezika i lingvistike, znači skupiti tim ljudi koji će ovim problemima moći prići i obraditi iz različitih perspektiva, ali ipak zadržati ritam i oštrinu koja će privući i druge čitaoce.

Monografija *English language: Description, Variation and Context* (Engleski jezik: opis, varijacija i kontekst) predstavlja zajednički napor nekadašnjih i sadašnjih profesora sa Univerziteta u Lancasteru (Velika Britanija). U uvodu i predgovoru koje su zajedno potpisali, pet lingvista svjetskog ugleda, Jonathan Culpeper, Francis Katamba, Paul Kerswill, Tony McEnery i Ruth Wodak, daje objašnjenje vlastite potrebe za uključivanje u kompleksan poduhvat koji je učešće u stvaranju ove monografije predstavljao. Ona se sastojala u objedinjavanju svih poznatih pristupa koje su do sada korišćeni pri proučavanju engleskog jezika i koje oni svode na tri osnovna, popularni (narodni), akademski i obrazovni.

Svaki od autora preuzeo je na sebe dužnost da sa aspekta svoje uže naučne oblasti ili oblasti naučnog interesovanja obradi određenu temu. Zbog same sveobuhvatnosti problema kojima se ova monografija bavi, sasvim je razumljivo da se na kraju radi o djelu od ukupno 718 stranica, sastavljenom od uvoda, šest tematskih di-

jelova, zaključka, bibliografije i pojmovnika.

Urednik prvog dijela, pod nazivom *English: Structure* (Engleski jezik: struktura), jeste Francis Katamba, profesor lingvistike na Odsjeku za lingvistiku i engleski jezik na Univerzitetu u Lancasteru, čija su istraživanja prevashodno usmjerena na englesku fonologiju i morfologiju, morfološku teoriju, fonološku teoriju i afričku lingvistiku. U deset dijelova obrađeni su engleska fonetika (Kevin Watson), fonologija i morfologija (Francis Katamba), morfološkija, sintaksa fraze i klauze (Geoffrey Leech), tekstualna lingvistika (Paul Chilton), semantika (Anna Siewierska) i pragmatika (Jonathan Culpeper i Gila Schauer). Ova impresivna lista autora potrudila se da iscrpno obradi pomenute lingvističke discipline, tako da i apsolutni lingvistički početnici mogu naći sve potrebne putokaze za svoj budući razvoj. Svako potpoglavlje ispunjeno je mnoštvom grafikona, ilustracija i primjera koji su upotpunjeni pregledom literature vezane za temu i posebno uobličenih zadataka, tzv. *Advances*, koji čitaoca treba da potaknu na samostalno istraživanje. Tako se, na primjer, u dijelu vezanom za strukturu riječi pojavljuju zadaci vezani za interesantne neologizme (shlumpadinka), važnost funkcije u odnosima fleksije i derivacije, ističe se fenomen veoma produktivne vrste tvorbe riječi (shm-reduplication), postojanje *cram-* i *-berry* morfema, korišćenje regresivne derivacije u novinskom stilu, te dvosložnih hipokoristika kao oblika koji ima poseban

status u mnogim jezicima. Dok ove vrste zadataka na površinu iznose suprotstavljena ili otvorena pitanja iz nauke o jeziku, zadaci pod nazivom *Illustrations* donose dodatne primjere pitanja kojima se određeni autor bavi. Čitav prvi dio je usredsređen na objašnjavanje pojmova iz tradicionalnih područja istraživanja nauke o jeziku. Za početnike (ali i za one koji se već bave lingvističkim istraživanjima) ovo poglavlje služi kao orijentir i polazna tačka i osnova za druge vrste jezičkih istraživanja, jer detaljno opisuje korišćenu aparaturu (leksičku i primijenjenu), koristeći meta-jezik u mjeri koja zadovoljava i akademske standarde, ali i očekivanja nekoga ko još nije sasvim spretan u baratanju jezičkom lingvističkom aparaturom.

Autor dijela broj dva pod nazivom *English: History* (Engleski jezik: istorija) je Jonathan Culpeper, profesor na Odsjeku za engleski jezik i lingvistiku Univerziteta u Lancasteru, čije područje istraživanja obuhvata pragmatiku (posebno oblasti teorije govornih činova i sociopragmatiku), istoriju jezika i stilistiku. Sam naziv područja koje pokriva ovaj drugi dio imao je za posljedicu manji broj tema nego u prethodnom dijelu, tačnije šest tema. I ovdje su autori renomirani stručnjaci koji su odlučili da nam pitanja vezana za istoriju jezika predstave na malo drugačiji način od onoga na koji smo navikli. Umjesto da se hronološki osvrnu na razvoj engleskog jezika, autori su primijenili problemski pristup. Tako se Paul Kerswill i Jonathan Culpeper bave standardizacijom engleskog jezika, objašnjavajući sve probleme pred kojima se lingvisti nađe kada pokuša da odredi šta je to „standardni engleski jezik”, sa posebnim osvrtom na ideološke i sociološke osnove koje se uzimaju kao polazne tačke pri određenju pojma „standardni jezik”. Jonathan Culpeper i Dawn Archer pokušavaju da dijahronijski pristupe objašnjenju ponekad naizgled haotičnog sistema engleske ortografije, Francis Katamba i Paul Kerswill se usredsređuju samo na fonološ-

ke promjene počevši od perioda starog (Old English) do savremenog engleskog, a Sebastian Hoffmann na leksičke promjene, kroz analizu posuđenica i nekih od procesa tvorbe riječi. Willem B. Hollmann zaokružuje pregled promjena kroz analizu semantičkih i gramatičkih promjena. Sve teme obrađene u drugom dijelu mogu se čitati i kao cjelina, ali i svaki za sebe, a da se pri tome nimalo ne izgubi na kvalitetu.

Treći dio rada, pod nazivom *English Speech: Regional and Social Variation* (Govorni engleski: regionalni i društveni varijeteti), uredio je Paul Kerswill, profesor sociolingvistike na Odsjeku za engleski jezik i lingvistiku Univerziteta u Lancasteru, čije uže naučno područje obuhvata istraživanja vezana za dijalektologiju, posebno dijalektološki kontakt i druga pitanja iz socijalne dijalektologije, kao i planiranje i pomjeranje unutar jezika. I ovdje se urednik odlučio za recept primijenjen u prethodnim poglavljima (i koji će se primjenjivati u citavoj monografiji) kada su u pitanju autori pojedinačnih tema, a to je da uključi više autora i tako pokuša odgovoriti na pitanja koja su su žiži savremenih istraživanja (u ovom slučaju sociolingvističkih). Kevin Watson vodi čitaoca kroz regionalne akcente i dijalekte engleskog jezika, ne samo na britanskom ostrvu nego i u drugim zemljama tzv. unutrašnjeg kruga, Paul Kerswill upotpunjuje prethodno izlaganje usredsređivanjem na jezik i društvene klase, pri čemu posebnu pažnju posvećuje i rodnim pitanjima, koja će se neprestavo otvarati i razjašnjavati kroz čitavu monografiju. Arfaan Khan postavlja problem izučavanja etnolekta i posebno ističe novi varijetet engleskog koji se proučava posljednjih dvadesetak godina, a koji on imenuje kao „lokalni multietnički vernakular” (a local multi-ethnic vernacular, str. 386). Ovaj pregled upotpunjuju tekstovi o engleskim pidžinima i kreolima i tzv. „svjetskim engleskim jezicima” (World Englishes), čiji je autor Mark Sebba. Oni sačinjavaju veoma iscrpno i primjerima bogato ilu-

strovano predstavljanje varijeteta engleskog jezika kroz prizmu ne samo jezika koji je lingua franca (ELF, English as a Lingua Franca), nego i jezika koji preuzima i druge društvene uloge pri komunikaciji, kao što su engleski kao strani jezik (EFL, English as a Foreign Language) i engleski kao maternji jezik (ENL, English as a Native Language), gledano kroz ugao Kachruove podjele na „tri kruga”, unutrašnji, spoljašnji i „krug koji se širi” (Inner Circle, Outer Circle, Expanding Circle, str. 406).

Pojmu pisanog engleskog je data posebna pažnja, jer mu je autor Jonathan Culpeper posvetio čitav četvrti dio pod nazivom *English Writing: Style, Genre and Practice* (Pisanje na engleskom jeziku: stil, žanr i praksa), sagledavajući različita pitanja vezana sa pisani diskurs (a koja nisu obrađena u prethodnim poglavljima). Od samog početka četvrtog dijela jasno je da autori žele da naprave odmak od usmjerenosti ka proučavanju „nepravilne” ortografije kao jedinog ili barem glavnog fokusa u većini monografija ovog karaktera. Cilj im je da se istaknu pitanja i područja koja će istraživanja u savremenoj anglističkoj lingvistici uputiti u pravcu u kome ona već decenijama i idu – u interdisciplinarnost. Andrew Wilson piše o pisanom i govornom diskursu, sa posebnim osvrtom na predstavljanje i analizu tipova diskursa, te objašnjenje pojma interdiskurzivnost (str. 426). Elena Semino razmatra pitanja vezana za jezik u dnevnim novinama, počev od morfoloških i morfosintaksičkih osobina jezika novinskih naslova, pa do žanrova i jezičke prezentacije govora unutar novinskih članaka. Greg Myers žanrovski ističe neophodnost posmatranja jezika koji se koristi u reklamama kao posebnog registra, jer on u osnovi ima specifičnu svrhu, a to je da se jezičko značenje koristi radi postovječivanja ili bar asocijacije sa određenom tržišnom markom ili proizvodom. Analizirajući nekoliko reklama za škodu, autor pokazuje da se na njima mogu uočiti primjeri multimodalnosti, od kojih on isti-

će tekst, akcenat, geste, deikse, zvučne i vizuelne efekte (str. 459–60). Mick Short smatra da se stilistika bavi jezikom u književnosti i to ilustruje kroz kratku pjesmu čuvenog engleskog književnika Roberta Gravesa „Flying Crooked”. Precizno i do u tančine Short pokušava da nam predstavi lingvističku analizu kratkog književnog djela kroz simboliku zvuka i ikoničnost. David Barton objašnjava pojam pismenosti kroz isticanje primjera specifičnosti kao što su materijalnost, rekontekstualizacija ili dostupnost koju, pozivajući se na istraživanja Bartona, Hamiltona i Ivaničeve (2000) naziva situacionim pismenostima (situational literacies, str. 485). Sasvim očekivano, ovdje se nalazi i objašnjenje elektroničke pismenosti koje potpisuje Uta Papen. Autorka koristi oblik množine (literacies) i proširuje pojam kompjuterska pismenost (computer literacy) na čitav sajber-prostor (literacies in cyberspace, str. 487), posebno ističući specifičnosti jezika blogova, fejsbuka i četa (IM, instant messaging).

Peti dio monografije pod nazivom *English: Communication and Interaction* (Engleski jezik: komunikacija i interakcija) priredila je Ruth Wodak, profesorica analize diskursa i kritičke analize diskursa na Univerzitetu u Lancasteru, koja se bavi istraživanjem jezika, ideologije i moći. Važnost proučavanja govora i razgovora kroz interdisciplinarni pristup problemu, kao i sama definicija usmene interakcije i potrebe njenog istraživanja uz pomoć konverzacione analize (conversational analysis) predstavlja uvodno izlaganje ovog dijela koje nam je ponudio Greg Myers. Ovaj pregled olakšava razumijevanje naredne teme koju obrađuje Norman Fairclough, koga interesuje kako ljudi posmatraju svijet, kako se ponašaju u njemu i na koji način se svijet mijenja. Pojam moći se objašnjava kroz objašnjenje pojma globalizacije. Fairclough koristi priliku da istakne i protivnike kritičke analize diskursa, prevashodno Chomskog, ali ističe da on lično

smatra da je zadatak lingviste da „rastavi ideološki fanatizam na sastavne dijelove” (str. 521). Jonathan Culpeper i ovom dijelu daje svoj doprinos razjašnjavajući pojam učtivosti (politeness), prvo kroz objašnjenje dvije klasične teorije učtivosti (Leech, 1983 i Brown i Levinson, 1987), a onda i kroz novije teorije: teorije socijalne učtivosti (Watts, 2003) i neučtivosti (Culpepper, 2005). Jane Sunderland piše o jeziku i rodu, seksizmu u jeziku, ali i o suptilnom seksizmu (subtle sexism, str. 547), koji smatra posljedicom feminizma trećeg talasa. Paul Baker se osvrće na tzv. lingvistiku neheteroseksualnih osoba (lavender linguistics), objašnjavajući pojmove suptilne homofobije, heteronormativnosti, hegemonije i brisanja. Tony McEnery objašnjava tabu jezik, jezik uvreda i psovki, te druge oblike uvredljivog jezika, kroz morfosintaksičku kvantitativnu analizu. Ruth Wodak zaokružuju analizu razmatrajući odnos jezika i politike, dok Veronika Koller povezuje pojam diskursa sa poslovnom komunikacijom i pokazuje primjenu konverzacione analize i analize diskursa na usmeni i pismeni vid komunikacije.

Šesti, najkraći dio, priređivač Tony McEnery nazvao je *English: Learning and Teaching* (Engleski jezik: učenje i podučavanje). Kroz pojam usvajanja jezika vodi nas Andrew Hardie, zasnivajući rad ne samo na engleskom jeziku, nego dajući pregled svih dosadašnjih teorija usvajanja jezika, ali i ilustracije novijih psiholingvističkih istraživanja. Roz Ivanič ističe važnost jezika i pismenosti u obrazovanju, opet koristeći oblik množine imenice *pismenost*, a Martin Bygate ističe važnost učenja engleskog jezika kao stranog, koji naziva TESOL (Teaching of English to Speakers of Other Languages).

Bibliografija ove monografije napisana je na 19 stranica i sama po sebi predstavlja izvanredan izvor za buduće istraživače, ali može da koristi i kao polazna osnova za lingviste koji se žele upoznati sa nekim od

novijih istraživanjima u anglističkoj lingvistici koje su autori smatrali važnim.

Autori monografije *English Language: Description, Variation and Context* u predgovoru ističu važnost činjenice da je ona u cijelosti rad autora koji rade (ili su radili) na Univerzitetu u Lancasteru. Ističu i činjenicu da je monografija proizašla iz potrebe da se na jednom mjestu objedine teme koje su potrebne studentima na diplomskim i postdiplomskim studijama lingvistike. Najinteresantnije je njihovo stanovište da ne postoji niti jedan razlog zbog koga udžbenik koji se koristi u nastavi treba da bude usredsređen samo na sadržaje iz plana i programa. Štaviše, u predgovoru se nalazi i objašnjenje ovakvog pristupa stvaranju monografije koja za cilj ima da bude i udžbenik, ali i štivo kome će se okrenuti čitaoci koji nisu lingvisti. Ako pogledamo monografiju u cijelosti, možemo reći da su autori zaista uspjeli u svojim namjerama. Izuzeto je teško pronaći monografiju poput ove, koja može da zadovolji i zahtjeve studenata i istraživača, ali i čitalaca koji tek treba da se uhvate u koštac sa lingvistikom.

Zanimljiva je i činjenica da neke od hibridnih lingvističkih disciplina nisu dobile posebna poglavlja, što je slučaj sa drugim monografijama, na primjer psiholingvistika, neurolingvistika ili računarska lingvistika. Ali, ako se pažljivo iščitaju dijelovi ove monografije, jasno je da su i problemi kojima se bave ove discipline ne samo istaknuti, nego i objašnjeni. Tako se u dijelu vezanom za usvajanje jezika savremena korpusna istraživanja ilustruju primjerima vezanim za *CHILDES* (str. 621–24), i tako ističu važnost multidisciplinarnog pristupa bilo kom problemu. A ako se uzme u obzir sam naslov monografije, jasno je da namjera autora ni u kom slučaju nije bila da se bave jezičkim kognitivnim univerzalijama, nego da se prevashodno usredsrede na engleski jezik i njegove osobnosti.

Monografija *English Language: Description, Variation and Context* predstavlja izvanredno osvjetljavanje problema suštine značenja pojma *engleski*. U jeziku koji vješto izbjegava korišćenje naziva *engleski* u nazivima dva najistraživanija dijalekta (*Received Pronunciation* i *General American*), primjena naučnih i istraživačkih metoda prilikom sakupljanja priloga za ovu monografiju omogućuje čitaocu da preoblikuje svoje vlastito shvatanje značenja pojma *engleski*, koji je često ustanovljen na osnovu društvenih ili populističkih ideja (kojima se bavi narodna lingvistika i koje ovdje nisu obrađivane).

Monografija otvara i pitanja budućeg razvoja anglističke lingvistike, pogotovo korpusne lingvistike, ističući važnost kvalitativne i kvantitativne obrade podataka, ali i interpretacije rezultata.

Ako se želi saznati nešto o engleskom jeziku i savremenim kretanjima u lingvistici, onda ova monografija predstavlja odličnu polaznu osnovu za takva saznanja. Pisana britikom, dinamičnim i dopadljivim jezikom, ona predstavlja osobenosti engleskog jezika sagledane iz različitih uglova. Svaki dio upotpunjen je primjerima koji predstavljaju veoma koristan izvor svim studentima engleskog jezika i lingvistike uopšte. Objašnjavajući na iscrpan način šta je to i kakav je, njegove posebnosti i osnovna znanja koja su nam potrebna da pristupimo njegovom izučavanju, autori nam omogućavaju da se prepustimo užicima koji nose jezička istraživanja, te da otvorenog srca i uma pristupimo proučavanju engleskog jezika.

zbabic@blic.net